

DOI: 10.31319/2709-2879.2025iss1(10).332744pp166-172

УДК 657:336.2

Будько О.В., д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів та обліку

Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське

ORCID ID: 0000-0002-3354-6515

e-mail: bisnescon@ukr.net

Медузов В.О., здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське

e-mail: Meduzov_V@ukr.net

Budko Oksana, Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Finance and Accounting

Dniprovsky State Technical University, Kamianske

Meduzov Vitalii, Bachelor's degree student

Dniprovsky State Technical University, Kamianske

ПРОЗОРІСТЬ ОБЛІКУ ПОДАТКІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

TRANSPARENCY OF TAX ACCOUNTING AS A TOOL FOR IMPLEMENTING CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY

У статті розкрито ключові аспекти корпоративної соціальної відповідальності (КСВ). Визначено складові податкової політики підприємства (об'єктивне нарахування та сумлінна сплата податків, прозорість податкової звітності, справедливе податкове планування, вплив на державну податкову політику, фінансова дисципліна). Вказано на їх вплив на політику КСВ компанії. Визначено вимоги до прозорого обліку податків на підприємстві. Розкрито особливості прозорої податкової звітності, яка формується в обліковій системі. Наголошено, що компанії з ефективним внутрішнім контролем та відкритою звітністю мають вищу інвестиційну привабливість. Також розглянуто Глобальну концепцію податкової прозорості, розроблену компанією PwC для оцінювання прозорості податкової звітності. Запропоновано заходи з підвищення прозорості бухгалтерського обліку податків та формування податкової звітності.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, прозорість, облік податків, податкова звітність, внутрішній аудит.

The purpose of the article is to study the essence of tax accounting transparency as a component of corporate social responsibility (CSR), as well as to analyze its role in forming a positive image of the enterprise, increasing trust from stakeholders and ensuring sustainable development. The key aspects of corporate social responsibility (CSR) are revealed (ethical management, environmental responsibility, social initiatives, responsibility to employees). The components of the enterprise's tax policy are determined (objective calculation and conscientious payment of taxes, transparency of tax reporting, fair tax planning, impact on state tax policy, fiscal discipline). Their impact on the company's CSR policy is indicated. The requirements for transparent tax accounting at the enterprise are determined. The features of transparent tax reporting, which is formed in the accounting system (reliability, completeness, timeliness, openness, clarity) are revealed. It is emphasized that companies with effective internal control and open reporting have higher investment attractiveness. The Global Tax Transparency Concept, developed by PwC to assess the transparency of tax reporting, was also considered. It was noted that the transparency of tax accounting contributes to the formation of trust on the part of investors, partners, clients and the state. It was emphasized that responsible tax administration is part of the "G" aspect of the ESG approach and a factor in the company's reputational capital. The directions for implementing the policy of honest tax accounting are outlined, in particular through internal audit, accounting automation, compliance and disclosure of information

in sustainability reports. Practical measures are proposed to increase the transparency of tax accounting and reporting as a tool for implementing CSR, including the introduction of electronic accounting and tax registrars; automation of tax reporting through integrated ERP systems; regular internal audits of tax transactions; use of blockchain technologies to record tax transactions; training of personnel on tax accounting and reporting; clear documentation of tax transactions and storage of electronic copies.

Key words: corporate social responsibility, transparency, tax accounting, tax reporting, internal audit.

JEL Classification: H26, K34, M14, M41.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації та зростаючої уваги суспільства до етичних аспектів ведення бізнесу, питання прозорості податкового обліку набуває особливого значення. Сплата податків є не лише юридичним обов'язком підприємства, але й ключовим індикатором його соціальної відповідальності перед державою та суспільством.

В умовах дефіциту бюджету, військових дій, соціальної нестабільності та потреби у відновленні інфраструктури держави, роль бізнесу як надійного платника податків виходить за межі бухгалтерського обліку – вона стає стратегічним вибором компанії. Прозорість у податковій сфері зміцнює довіру з боку інвесторів, партнерів, клієнтів, а також органів влади, що безпосередньо впливає на репутаційний капітал компанії.

Водночас у реальній практиці трапляються приклади ухилення від податків, використання офшорів, агресивної податкової оптимізації, що суперечить принципам КСВ. Це актуалізує необхідність вивчення та популяризації прозорих підходів до обліку та звітності з податків як складової соціально відповідального управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми, пов'язані з обліком нарахування та сплати податків, а також формування податкової звітності вирішували такі автори, як К. Болдовська [1], Л. Волчанська [2], Б. Дмитрук [3], Д. Гріднева [3], Н. Жидовська [4], Т. Ковальова [1], К. Нагірська [6], О. Овдій [5], Ю. Пеняк [1], Л. Петришин [4], О. Прокопишин [4]. Т. Редзюк [5], І. Садовська [6], Н. Светлова [3], С. Скрипник [7], Д. Юшковський [2] та ін.

Так, авторами розкриваються проблеми оподаткування при переході на спрощену систему оподаткування в умовах воєнного стану, у зовнішньоекономічній діяльності, при оподаткуванні цільового фінансування [1,5,6]. Дослідження методології, методики і організації обліку податків і зборів, а також формування інформації для податкової звітності здійснили Б. Дмитрук, Д. Гріднева та Н. Светлова [3]. А. Шот і К. Підручняк аналізують нормативно-правову базу, яка регламентує податкову сферу в умовах воєнного стану [9].

Основні напрямки розвитку концептуальних основ інтегрованого звітування з урахуванням концепції податкової прозорості висвітлює А. Фесенко [8]. Розгляду сучасних тенденцій і трансформацій системи обліку і оподаткування у напрямі діджиталізації та автоматизації процесів присвячено дослідження С. Скрипник [7]. Проблеми підвищення прозорості фіскальної системи, забезпечення достовірності податкових даних і зниження рівня правопорушень у сфері оподаткування за допомогою впровадження блокчейн-технологій вирішували Н. Жидовська, Л. Петришин та О. Прокопишин [4].

Водночас, питання підвищення прозорості податкової звітності у контексті реалізації підприємством політики соціальної відповідальності залишаються актуальними та потребують подальших досліджень.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження сутності прозорості обліку податків як складової корпоративної соціальної відповідальності, а також аналіз її ролі у формуванні позитивного іміджу підприємства, підвищенні довіри з боку зацікавлених сторін та забезпеченні сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) є концепцією, згідно з якою компанії добровільно інтегрують соціальні, екологічні та етичні положення у свою діяльність і взаємодію із зацікавленими сторонами. Суть КСВ полягає

у прагненні бізнесу не лише до прибутку, а й до позитивного впливу на суспільство та довкілля. Ключовими аспектами КСВ є:

- етичне управління через дотримання високих стандартів доброчесності, прозорості звітності, протидії корупції;
- екологічна відповідальність за допомогою впровадження ресурсозберігаючих технологій, зниження викидів, утилізації відходів;
- соціальні ініціативи, такі як підтримка громад, розвиток освіти, охорона здоров'я, благодійність;
- відповідальність перед працівниками у вигляді забезпечення гідних умов праці, навчання, кар'єрного зростання, соціального захисту.

Одним із аспектів КСВ є дотримання суб'єктами господарювання справедливої та прозорої податкової політики (рис. 1).

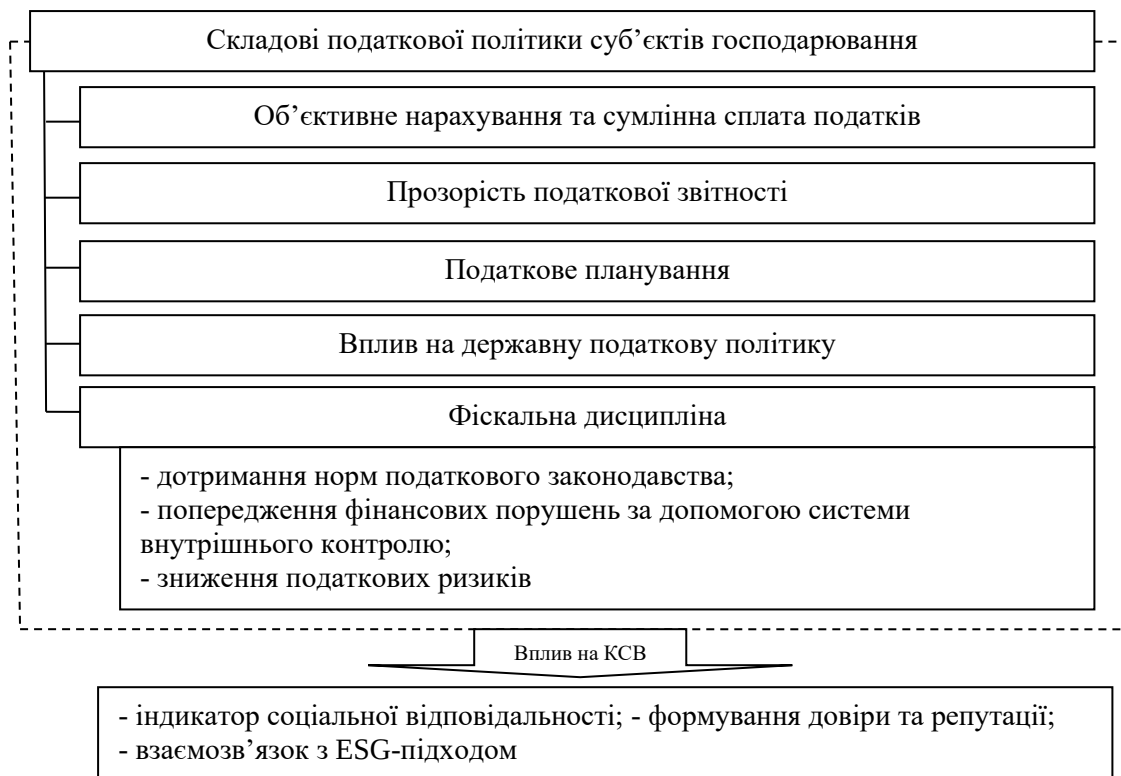

Рис. 1. Вплив податкової політики суб'єкта господарювання на корпоративну соціальну відповідальність

Джерело: складено авторами

Податки є основним джерелом доходів державного бюджету, що фінансує освіту, охорону здоров'я, інфраструктуру, соціальні програми тощо. Компанії, які виконують податкові зобов'язання, демонструють повагу до закону, роблять свій внесок у фінансування інфраструктури, медицини, освіти та інших суспільно важливих сфер. Відповідно, компанії, які відкрито звітують про свої податкові зобов'язання та не ухиляються від їх сплати, отримують вищий рівень довіри з боку суспільства, інвесторів та партнерів. Така відкритість свідчить про відповідальний підхід до ведення бізнесу, а також мінімізує репутаційні ризики, пов'язані з викриттям фінансових махінацій. Через сумлінну сплату податків бізнес інвестує у добробут регіонів, де працює, тим самим реалізуючи свою соціальну місію.

Сучасна концепція сталого розвитку бізнесу представлена підходом ESG (екологічні, соціальні та управлінські аспекти). Податкова прозорість та сумлінність безпосередньо пов'язані з аспектом «G» (governance – управління), що передбачає етичне керівництво, дотримання норм

законодавства та боротьбу з корупцією. Відповідальне податкове адміністрування підвищує позиції компаній у рейтингах сталого розвитку, що має значення для інвесторів.

Ще однією складовою податкової політики компанії є справедливе податкове планування, як стратегія підприємства, яка спрямована не тільки на законну оптимізацію податкового навантаження, але й на чесну участь у фінансуванні суспільних потреб. У контексті соціальної відповідальності це означає, що компанія не використовує агресивні схеми ухилення, а дотримується принципів етичної поведінки та прозорості, усвідомлюючи свій внесок у розвиток держави та громади.

Крім того, відповідальні компанії можуть відігравати конструктивну роль у формуванні державної податкової політики через приклади кращих практик.

Складовою податкової політики є фіскальна дисципліна. Фіскальна дисципліна – це дотримання норм податкового законодавства. Компанії з розвинутою культурою КСВ зазвичай мають ефективні системи внутрішнього контролю, що мінімізує ризики порушень у податковій сфері та покращує податкову комплаєнс-функцію. Відповідно, фіскальна дисципліна, як частина КСВ, знижує ймовірність санкцій, перевірок та судових суперечок. Це сприяє стабільності бізнесу і захищає його репутацію.

Формування інформації про ступінь впливу податкової політики підприємства на КСВ забезпечує облікова система, складовою якої виступає облік податків. Облік податків передбачає:

- чітке ведення бухгалтерських записів згідно з законодавством;
- відкритість інформації про податкові платежі, як для контролюючих органів, так і для громадськості (особливо у великих компаніях з ESG-звітністю);
- наявність внутрішньої політики з оподаткування, що виключає агресивні схеми оптимізації або ухилення;
- регулярне оприлюднення податкових показників у складі податкової, фінансової та нефінансової звітності.

Прозорість у податковій сфері сприяє формуванню довіри з боку інвесторів, партнерів, клієнтів і держави, є важливою складовою репутації компанії та інструментом реалізації КСВ.

Основними вимогами до прозорого обліку податків є:

- достовірність, що означає точне відображення всіх фінансових операцій відповідно до чинного законодавства та облікових стандартів, що забезпечує довіру з боку державних органів і суспільства;
- повнота, що включає врахування всіх об'єктів оподаткування та господарських операцій. Неповний облік призводить до викривлення податкової звітності й можливих санкцій;
- відкритість інформації, що передбачає доступність даних для перевірки контролюючими органами та, у певних межах, для громадськості. Це знижує ризики корупції та підвищує соціальну відповідальність.

Вказані вимоги формують основу добросовісної податкової політики підприємства та сприяють формуванню прозорої податкової звітності.

Прозорість податкової звітності підприємства – це публічність, точність і доступність інформації щодо спланиваних податків, дотримання податкових зобов'язань та застосовуваних схем оподаткування. Виходячи з вимог облікового процесу, прозора податкова звітність має такі характеристики:

- достовірність – всі податкові звіти повинні містити реальні дані без викривлень чи маніпуляцій;
- повнота – звітність повинна охоплювати всі податкові зобов'язання, не приховуючи частину операцій або доходів;
- своєчасність – звіти подаються в установлені строки, без затримок;
- відкритість – дані звітності можуть бути доступні для перевірки контролюючими органами, в окремих випадках – для громадськості;
- зрозумілість – звітність має бути оформлена чітко, логічно і відповідно до стандартів, так, щоб її міг проаналізувати як податківець, так і сторонній експерт.

Одна з найбільших у світі міжнародних компаній, яка надає аудиторські, консалтингові, податкові та юридичні послуги, PricewaterhouseCoopers (PwC) розробила Глобальну концепцію

податкової прозорості, яка складається із 37 критеріїв податкової звітності у широкому контексті, згрупованих за чотирма категоріями [10]:

- підхід до оподаткування;
- податкове управління й управління ризиками;
- податкові показники та податкова ефективність;
- загальний податковий внесок і широкий вплив оподаткування.

Згідно з дослідженням PwC 2024 року, яке охопило понад 850 компаній у 21 країні, включаючи Україну, впровадження принципів податкової прозорості є актуальним і для українського бізнесу [11]. Це сприяє підвищенню інвестиційної привабливості та відповідності міжнародним стандартам.

У межах нефінансової звітності (звітів зі сталого розвитку або ESG-звітів) підприємства можуть надавати інформацію про:

- загальні принципи податкової політики, зокрема, підходи до оподаткування, відповідність національному та міжнародному законодавству;
- структуру оподаткування, що передбачає розкриття інформації про наявність компаній в офшорах або юрисдикціях з низькими податками;
- суми сплачених податків у частині деталізації податкових платежів, включаючи податок на прибуток, ПДВ, соціальні внески тощо;
- підхід до податкового планування та відповідність податковій політиці;
- відсутність участі в агресивних схемах оптимізації;
- співпрацю з податковими органами;
- контроль і комплаєнс, зокрема, про наявність внутрішнього аудиту, кодексу податкової етики, взаємодії з податковими органами;
- роль податків у соціальному та економічному розвитку громади.

Подання такої інформації підвищує прозорість та довіру, оскільки відкрите декларування податкових зобов'язань сприяє зростанню довіри з боку інвесторів, громадськості та влади. Крім того, інформація про податки підсилює показники у сфері управління (Governance) в ESG-звітності. Також інформація вказує на рівень соціальної відповідальності компанії, оскільки податки – це не лише фінансовий ресурс, а й показник етичного ставлення бізнесу до суспільства. Зрештою, зацікавлені сторони (інвестори, партнери, споживачі) очікують відкритості щодо впливу бізнесу на суспільство.

Значний вплив на забезпечення прозорості обліку податків та, відповідно, податкової звітності має формування на підприємстві внутрішньої організаційної політики та системи внутрішнього контролю.

Внутрішні політики встановлюють чіткі правила ведення обліку, контролю, звітності та відповідальності. Регламентовані процедури зменшують простір для помилок і маніпуляцій, забезпечуючи узгодженість дій працівників, належний розподіл обов'язків та дотримання законодавчих вимог.

У результаті проведення внутрішнього аудиту виявляються порушення та ризики, надаються рекомендації для покращення системи контролю та, відповідно, підвищується довіра до податкової звітності.

Комбінація внутрішніх політик і регулярного внутрішнього аудиту створює середовище прозорості, запобігає помилкам і шахрайству, сприяє точному, повному й своєчасному нарахуванню податків.

У результаті розглянутих положень можна запропонувати такі заходи для підвищення прозорості обліку податків та формування податкової звітності:

- впровадження електронного обліку та податкових реєстраторів;
- автоматизація податкової звітності через інтегровані системи ERP;
- проведення регулярних внутрішніх аудитів податкових операцій;
- використання блокчейн-технологій для фіксації податкових транзакцій;
- навчання персоналу з питань податкового обліку та звітності;
- чітке документування податкових операцій і зберігання електронних копій.

Висновки. Прозорість обліку податків виступає не лише вимогою законодавства, але й фундаментальним елементом корпоративної соціальної відповідальності, що впливає на довіру до бізнесу з боку держави, інвесторів і суспільства. У сучасних умовах воєнного стану, економічної нестабільності та потреби у відновленні країни чесна сплата податків перетворюється на стратегічну позицію компаній. Відкритість у податковій звітності дозволяє підприємствам не тільки мінімізувати регуляторні ризики, а й формувати позитивний імідж відповідального учасника економічного процесу. Це також підвищує інвестиційну привабливість компанії та зміцнює її позиції у рейтингах сталого розвитку. Таким чином, інтеграція прозорих податкових практик у стратегію компанії є інструментом управління ризиками та ознакою відповідального бізнесу.

Список використаної літератури

1. Болдовська К.П., Ковальова Т.В., Пеняк Ю.С. Особливості обліку, оподаткування і подання звітності з операцій зовнішньоекономічної діяльності у контексті новацій податкового законодавства. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2023. №7. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-09-02> (дата звернення: 22.03.2025).
2. Волчанська Л., Юшковський Д. Податковий аспект організації обліку та аудиту податку на додану вартість. *Економіка та суспільство*. 2023. №55. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-10> (дата звернення: 22.03.2025).
3. Дмитрук Б., Гріднева, Д., Светлова Н. Сучасні реалії методології, методики і організації обліку податків та зборів. *Економіка та суспільство*. 2021. №25. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/287/275> (дата звернення: 22.03.2025).
4. Жидовська Н.М., Петришин Л.П., Прокопишин О.С. Ефективність впровадження блокчейн-технологій у системі оподаткування суб'єктів господарювання. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. №10. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15228009> (дата звернення: 22.03.2025).
5. Овдій О., Редзюк Т. Особливості фінансового та податкового обліку податку на додану вартість при переході на спрощену систему оподаткування в умовах воєнного стану в Україні. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2022. №308(4). С. 38-43.
6. Садовська І., Нагірська К. Особливості обліку і оподаткування цільового фінансування в частині грантових коштів. *Економіка та суспільство*. 2023. №58. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-74> (дата звернення: 22.03.2025).
7. Скрипник С. Огляд новацій та перспектив розвитку системи обліку та оподаткування бізнесу. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2024. №330(3). С. 377-382. URL: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-330-60> (дата звернення: 23.03.2025).
8. Фесенко А. Податкова прозорість в інтегрованому звітуванні. *Scientia fructuosa*. 2023. №149. С. 100–111. URL: DOI: [https://doi.org/10.31617/1.2023\(149\)08](https://doi.org/10.31617/1.2023(149)08) (дата звернення: 22.03.2025).
9. Шот А., Підручняк К. Організація бухгалтерського обліку та оподаткування на підприємствах у сучасних умовах. *Молодий вчений*. 2022. №12 (112). С.129-133. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-12-112-23> (дата звернення: 23.03.2025).
10. Податкова прозорість і звітність зі сталого розвитку у сфері оподаткування. Дослідження PwC. URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2024/tax-transparency-and-tax-sustainability-reporting.html> (дата звернення: 27.03.2025).
11. Tax Transparency and Tax Sustainability Reporting Study 2024. URL: https://www.pwc.com/ua/en/survey/2024/tax-transparency-and-tax-sustainability-reporting.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 27.03.2025).

References

- [1] Boldovska K. P., Kovalova T. V., Peniak, Yu. S. (2023) Osoblyvosti obliku, opodatkuvannia i podannia zvitnosti z operatsii zovnishnoekonomichnoi diialnosti u konteksti novatsii podatkovoho zakonodavstva [Peculiarities of accounting, taxation and reporting on foreign economic activity transactions in the context of tax legislation innovations]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriya: ekonomika ta upravlinnia*, no. 7. Available at: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-09-02> (accessed 22 March 2025).
- [2] Volchanska L., Yushkovskyi D. (2023) Podatkovi aspekt orhanizatsii obliku ta audytu podatku na dodanu vartist [Tax aspect of organizing accounting and auditing of value added tax]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 55. Available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-10> (accessed 22 March 2025).
- [3] Dmytruk B., Hridnieva, D., Cvietlova N. (2021) Suchasni realii metodolohii, metodyky i orhanizatsii obliku podatkov ta zboriv [Modern realities of methodology, techniques and organization of accounting for taxes and fees]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 25. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/287/275> (accessed 22 March 2025).
- [4] Zhydovska N. M., Petryshyn L. P., Prokopyshyn O. S. (2025) Efektyvnist vprovadzhennia blokchein-tekhnologii u systemi opodatkuvannia subiektiv hospodariuvannia [The effectiveness of implementing blockchain technologies in the taxation system of business entities]. *Aktualni pytannia ekonomichnykh nauk*, no. 10. Available at: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15228009> (accessed 22 March 2025).
- [5] Ovdii O., Redziuk T. (2022) Osoblyvosti finansovoho ta podatkovoho obliku podatku na dodanu vartist pry perekhodi na sproshchenu systemu opodatkuvannia v umovakh voiennoho stanu v Ukraini [Peculiarities of financial and tax accounting of value added tax during the transition to a simplified taxation system under martial law in Ukraine.]. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, no. 308(4), pp. 38-43.
- [6] Sadovska I., Nahirska K. (2023) Osoblyvosti obliku i opodatkuvannia tsilovoho finansuvannia v chastyni hrantovykh koshtiv [Peculiarities of accounting and taxation of targeted financing in terms of grant funds]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 58. Available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-74> (accessed 22 March 2025).
- [7] Skrypnyk S. (2024) Ohliad novatsii ta perspektyv rozvytku systemy obliku ta opodatkuvannia biznesu [Overview of innovations and prospects for the development of the business accounting and taxation system]. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, no. 330(3), pp. 377-382. Available at: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-330-60> (accessed 23 March 2025).
- [8] Fesenko A. (2023) Podatkova prozorist v integrovanom zvituvanni [Tax transparency in integrated reporting]. *Scientia fructuosa*, no. 149, pp. 100–111. Available at: DOI: [https://doi.org/10.31617/1.2023\(149\)08](https://doi.org/10.31617/1.2023(149)08) (accessed 23 March 2025).
- [9] Shot A., Pidruchniak K. (2022) Orhanizatsiia bukhalterskoho obliku ta opodatkuvannia na pidpriemstvakh u suchasnykh umovakh [Organization of accounting and taxation at enterprises in modern conditions]. *Molodyi vchenyi*, no. 12 (112), pp. 129-133. Available at: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-12-112-23> (accessed 22 March 2025).
- [10] Podatkova prozorist i zvitnist zi staloho rozvytku u sferi opodatkuvannia. Doslidzhennia PwC [Tax transparency and sustainability reporting in taxation. PwC research.]. Available at: <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2024/tax-transparency-and-tax-sustainability-reporting.html> (accessed 28 March 2025).
- [11] Tax Transparency and Tax Sustainability Reporting Study 2024. Available at: https://www.pwc.com/ua/en/survey/2024/tax-transparency-and-tax-sustainability-reporting.html?utm_source=chatgpt.com (accessed 28 March 2025).

Надійшла до редколегії 28.04.2025